

Uloga različitih oblika rada roditelja i socijalne podrške u doživljaju roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva životom

Cvetko, Patricija

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:582184>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

PATRICIJA CVETKO

**ULOGA RAZLIČITIH OBLIKA RADA
RODITELJA I SOCIJALNE PODRŠKE U
DOŽIVLJAJU RODITELJSKE
KOMPETENTNOSTI I ZADOVOLJSTVU
ŽIVOTOM KOD RODITELJA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

PATRICIJA CVETKO

**ULOGA RAZLIČITIH OBLIKA RADA
RODITELJA I SOCIJALNE PODRŠKE U
DOŽIVLJAJU RODITELJSKE
KOMPETENTNOSTI I ZADOVOLJSTVU
ŽIVOTOM KOD RODITELJA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr.sc. Jasminka Despot-Lučanin

Zagreb, 2019.

Uloga različitih oblika rada roditelja i socijalne podrške u doživljaju roditeljske kompetentnosti i zadovoljstvu životom kod roditelja

The role of parents' various forms of work and social support in perceived parental competence and life satisfaction

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati mogu li se individualne razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo roditeljstvom) i zadovoljstvo životom roditelja objasniti različitim oblicima rada roditelja i pomoći od starijih članova obitelji u različitim domenama života. Istraživanje je provedeno metodom papir-olovka tijekom lipnja 2019. godine te je u njemu sudjelovalo 124 roditelja (majki i očeva) iz svih dijelova Hrvatske. Roditelji su ispunjavali Skalu samoprocjene kompetentnosti roditelja, Upitnik za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji, Upitnik o oblicima rada te su prikupljeni sociodemografski podaci. Primjenom t-testa ispitane su razlike u roditeljskoj kompetenciji i zadovoljstvu životom roditelja obzirom na odrednice posla (radno vrijeme, raspored radnog vremena, rad vikendom i rad od kuće). Rezultati pokazuju kako nema statistički značajne razlike u roditeljskoj kompetenciji i zadovoljstvu životom roditelja obzirom na odrednice posla. Zatim su provedene tri multiple regresijske analize kako bi se utvrdilo može li se i u kojoj mjeri predvidjeti roditeljska samoefikasnost, zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge i zadovoljstvo životom roditelja na temelju pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, i preostale dvije kriterijske varijable (tada u ulozi prediktora). Odabranim prediktorima objašnjeno je 12.7% varijance zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge, 9.6% roditeljske samoefikasnosti i 9.4% zadovoljstva životom. Pritom su se kao značajni prediktori zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge pokazali roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo životom, a značajni prediktor roditeljske samoefikasnosti jedino je zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge. Kao značajni prediktori zadovoljstva životom pokazali su se zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i pomoć od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti. Rezultati su raspravljani u okviru procesnog modela roditeljstva (Belsky, 1984) i prijašnjih istraživanja provedenih na tu temu.

Ključne riječi: roditeljski doživljaj kompetentnosti, zadovoljstvo životom, socijalna podrška, odrednice posla

Abstract

The aim of this study was to examine whether individual differences in perceived parental competence (parental self-efficacy and parental satisfaction) and parents' life satisfaction can be explained by different forms of work and assistance from older family members in different domains of life. The study was conducted using the paper-pen method during June of 2019 and involves 124 parents (mothers and fathers) from all parts of Croatia. The parents completed The Parenting Sense of Competence Scale, Questionnaire for Assessment of Support from the Eldest Family Members, The Form of Work Questionnaire, and sociodemographic data was collected. Using the t-test, differences in parental competence and parents' life satisfaction were examined with respect to job determinants (working hours, work schedule, working on weekends and working from home). The results show that there is no statistically significant difference in parental competence and parents' life satisfaction with regard to job determinants. Three multiple regression analyzes were then conducted to determine whether and to what extent parental self-efficacy, satisfaction with fulfilling the parental role and parents' life satisfaction could be predicted based on the elderly's help in taking children to leisure, and the remaining two criterion variables (then as predictors). The predictors selected explained 12.7% of the variance in satisfaction with fulfilling the parental role, 9.6% of parental self-efficiency, and 9.4% of life satisfaction. Parental self-efficacy and life satisfaction were significant predictors of satisfaction with fulfilling the parental role, and satisfaction with fulfilling the parental role was a significant predictor of parental self-efficacy. Significant predictors of life satisfaction were found to be satisfaction with fulfilling the parental role and assistance from the elderly in taking children to leisure. The results have been discussed within the framework of the process model of parenting (Belsky, 1984) and previous research conducted on the subject.

Keywords: parental sense of competence, life satisfaction, social support, job determinants

Sadržaj

Uvod	2
<i>Subjektivna roditeljska kompetentnost</i>	2
<i>Zadovoljstvo životom</i>	4
<i>Socijalna podrška</i>	5
<i>Odrednice posla</i>	7
Cilj i problemi	8
Metoda	10
<i>Sudionici</i>	10
<i>Instrumenti</i>	12
<i>Postupak</i>	13
Rezultati	14
Rasprava	21
<i>Metodološki nedostaci, prijedlozi za buduća istraživanja i praktične implikacije</i>	27
Zaključak	28
Literatura	30

Uvod

Odrasla dob sa sobom nosi brojne uloge i zadaće, a jedne od najvažnijih su ona roditeljska i radna uloga. Brz tehnološki razvoj i društvene promjene povećavaju zahtjeve obje uloge, a njihovo usklađivanje postaje sve složenije. Uz to, velik naglasak stavlja se na zadovoljstvo objema ulogama kao i na sveukupno zadovoljstvo životom pojedinca. Nomaguchi i Milke (2003) navode kako je roditeljstvo jedno od najznačajnijih promjena u životu pojedinca te nameće jedinstvenu mješavinu stresa i nagrade za roditelja. Iako rezultati nekih ranijih studija pokazuju da roditeljstvo ima negativne posljedice na psihološku dobrobit odraslih (McLanahan i Adams, 1987) ili kako roditeljstvo ne čini razliku u zadovoljstvu životom (Umberson i Gove, 1989), novija istraživanja pokazuju kako roditeljstvo ima značajne i trajne pozitivne učinke na zadovoljstvo životom roditelja (Pollmann-Schult, 2014; Abbey, Andrews i Halman, 1994). Stoga, roditeljstvo je snažna emocionalna dobit za roditelje, povećava osjećaj osobnoga dostignuća te omogućuje zadovoljenje niza psiholoških potreba, što ima pozitivne efekte na zadovoljstvo životom (Feeney i sur., 2001; prema Reić-Ercegovac i Penezić, 2012). Nadalje, roditeljstvo rijetko direktno utječe na zadovoljstvo životom, već se to događa kroz različite mehanizme kao što su socioekonomski status, kvaliteta odnosa, socijalna podrška i dr. (Umberson, Pudrovska i Reczek, 2010).

Pojam roditeljstva podrazumijeva roditeljsku brigu, ponašanja i postupke, roditeljske odgojne stilove i doživljaj roditeljstva (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Iako se u istraživačkom smislu najviše pažnje pridaje roditeljskim postupcima i ponašanjima koje je ujedno i najlakše opažati i mjeriti (Hart, Ladd i Burlison, 1990), istraživači se sve više usmjeravaju subjektivnim aspektima roditeljstva (doživljaju roditeljstva). Doživljaj roditeljstva odnosi se na subjektivnu roditeljsku procjenu vlastite uspješnosti u ispunjavanju društveno zadanih normi roditeljstva te zadovoljstvo koje pojedinci doživljavaju u roditeljskoj ulozi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Sabatelli i Waldron (1995, prema Reić Ercegovac, 2011) navode kako subjektivni doživljaj roditeljstva uključuje tri dimenzije: zadovoljstvo roditeljstvom, stres i zahtjevnost roditeljske uloge i osjećaj roditeljske kompetentnosti, a u ovom radu usmjerit ćemo se na doživljaj roditeljske kompetentnosti.

Subjektivna roditeljska kompetentnost

Roditeljska je kompetentnost višedimenzionalan konstrukt s različitim komponentama: ponašajnom, emocionalnom i kognitivnom (Coleman i Karraker, 2000) prilikom čijeg određenja različiti autori polaze od različitih definicija. Nastavno na to Čudina-Obradović i Obradović (2003) navode više definicija ovog konstrukta. Dakle, prema Čudina-Obradović i

Obradović (2003) subjektivna roditeljska kompetentnost definira se ili kao osjećaj teškoće u odgajanju djeteta u njegovim različitim razvojnim razdobljima, ili kao samoprocjena znanja, vještine, efikasnosti i samopoštovanja, ili pak kao osjećaj roditelja da ima nadzor nad procesom djetetova odgoja. Pojednostavljeno, subjektivna roditeljska kompetentnost je roditeljev osjećaj sposobnosti i uspješnosti u roditeljstvu.

Iako ne postoje ujednačene definicije, najčešće se ipak, kao središnji kognitivni element roditeljske kompetentnosti ističe roditeljska samoeфикаsnost. Prema Coleman i Karraker (2000) roditeljska samoeфикаsnost jest roditeljska samoprocjena kompetencije u ulozi roditelja ili percepcija sposobnosti pozitivnog utjecaja na ponašanje i razvoj svoga djeteta. Prema Sanders i Woolley (2005) samoeфикаsnost u istraživanjima može zahvaćati tri razine: globalna ili generalna razina, međurazina i specifična razina. Globalna razina podrazumijeva procjene samoeфикаsnosti bez upućivanja na specifične zadatke ili uvjete određenoga područja, međurazina obuhvaća procjenu samoeфикаsnosti unutar određenog područja, primjerice roditeljstva, a specifična razina podrazumijeva procjenu samoeфикаsnosti za specifične zadatke. Osim roditeljske ефикаsnosti, roditeljski osjećaj kompetentnosti obuhvaća i procjenu zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge (Sanders i Woolley, 2005). Coleman i Karraker (2000) navode kako je viša roditeljska ефикаsnost prediktor većeg zadovoljstva roditeljstvom. Nastavno Delale (2011) objašnjava kako je zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge na neki način posljedica doživljaja ефикаsnosti, koja potiče roditeljsko upravljanje brojnim i istodobnim zadacima, kao i uživanje u procesu roditeljstva. Nadalje, rezultati istraživanja Delale (2011) ukazuju na procijenjeno visoko zadovoljstvo majki ispunjavanjem roditeljske uloge te na visoku procijenjenu samoeфикаsnost majki u ulozi roditelja. I roditelji adolescentske djece procjenjuju se kompetentnima u roditeljskoj ulozi te iskazuju visoko zadovoljstvo vlastitim roditeljskim funkcioniranjem, bez obzira na spol roditelja (Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2011). Ne postojanje spolnih razlika u doživljaju roditeljske kompetentnosti utvrdili su i Rogers i Mathews (2004).

Nadalje, istraživanje Teti i Gelfand (1991) pokazalo je da je percipirana roditeljska samoeфикаsnost majki značajno povezana s njezinom stvarnom kompetencijom i ponašanjem, neovisno o djetetovom temperamentu i bračnoj podršci. Visoka majčina roditeljska samoeфикаsnost povezana je s njezinom osjetljivošću i toplinom (Teti i Gelfand, 1991), dok je niska povezana s roditeljskom upotrebom sile u postupanju s djetetom (Sanders i Woolley, 2005). Nadalje, Coleman i Karraker (2000) utvrdili su da se majke percipiraju ефикаsnijim roditeljem što su višeg obrazovanja i boljeg socioekonomskog statusa, te što su djeca starija. S

druge strane Reić Ercegovac (2011) ne utvrđuje povezanost ni roditeljske kompetentnosti ni zadovoljstva roditeljstvom sa sociodemografskim varijablama (spol, dob, ekonomski status, radni status i trajanje braka). Osim toga, osjećaj kompetentnosti i zadovoljstvo roditeljstvom ovise i o razvojnim značajkama djece. Istraživanja pokazuju da što su djeca mlađa, to je stres u roditeljskoj ulozi veći (Kluwer i Johnson, 2007; Lacković-Grgin, 2011). Što se tiče djece školskog uzrasta, ona prema Lacković-Grgin (2011) ovisno o svom školskom uspjehu mogu povećati ili smanjiti roditeljsko zadovoljstvo, na način da ako dijete ima intelektualne ili emocionalne probleme u razvoju zbog kojih postiže slabiji uspjeh u školi, ili se problematično ponaša, roditelji mogu doživjeti osjećaj bespomoćnosti i nezadovoljstva. U istraživanju Keresteš i sur. (2011) i broj djece imao je značajan efekt na roditeljski stres, odnosno roditelji s većim brojem djece izvijestili su o većem roditeljskom stresu od roditelja s manjim brojem. Dakle, u ovom istraživanju razmotrit ćemo doživljaj roditeljske kompetentnosti uzevši u obzir samoefikasnost u roditeljskoj ulozi (ili kraće roditeljsku samoefikasnost) te zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge (ili kraće zadovoljstvo roditeljstvom).

Zadovoljstvo životom

Kvaliteta života je širok pojam koji podrazumijeva percepciju životnih pozicija pojedinca u kontekstu kulture i sustava vrijednosti u kojem živi, kao i u odnosu na njegove ciljeve, očekivanja, standarde i interese (World Health Organization, 1998; prema Anđelković, Vidanović i Hedrih, 2013). Subjektivnom ekspresijom kvalitete života smatra se upravo zadovoljstvo životom te se kao zavisna varijabla koristi u mnogim istraživanjima (Fernandes-Ballesteros, Zamarron i Ruiz, 2001). Prema tome, dosad je ispitivan doprinos mnogih prediktora zadovoljstvu života pojedinca. Cummins (2000) je utvrdio da se u većini istraživanja javlja sedam osnovnih područja: zdravlje, emocionalno blagostanje, materijalno blagostanje, produktivnost, bliski odnosi s drugim ljudima (obitelj, prijatelji, partner, značajne osobe), sigurnost i društvena zajednica (Anđelković i sur., 2013). Osim toga, istraživanja pokazuju kako su demografske varijable poput dobi, razine obrazovanja i prihoda kućanstva također povezane sa zadovoljstvom životom. Rezultati većine studija upućuju na to da su visoko obrazovani pojedinci zadovoljniji životom od onih nižeg obrazovanja (Lučev i Tadinac, 2010; Melin, Fugl-Meyer i Fugl-Meyer, 2003; Fernandes-Ballesteros i sur., 2001). Nadalje, Melin i sur. (2003) utvrdili su da su starije osobe zadovoljnije životom od mlađih. S druge strane, rezultati istraživanja Lučev i Tadinac (2010) upućuju na veće zadovoljstvo životom kod mlađih osoba. Nadalje, istraživanja upućuju na veće zadovoljstvo životom osoba većih prihoda (Lučev i Tadinac, 2008; Kaliterna Lipovčan, Brkljačić i Šakić, 2007; Melin i sur., 2003), a Čudina-

Obradović i Obradović, (2003) utvrđuju kako su životno najzadovoljniji bračni partneri koji imaju dvoje ili više djece, uz kontrolu ekonomskih čimbenika. Što se tiče ukupnog zadovoljstva životom Hrvata, rezultati istraživanja Lučev i Tadinac (2010) i Lučev i Tadinac (2008) provedenih na stanovnicima Republike Hrvatske upućuju na visoko zadovoljstvo životom.

Socijalna podrška

Socijalna podrška se može definirati kao pomoć koju osoba dobiva od drugih osoba, a ta pomoć obično uključuje emocionalnu, instrumentalnu i informacijsku pomoć (Thoits, 1985). Emocionalna pomoć se najčešće odnosi na izjave ili demonstracije ljubavi, brige, poštovanja, vrijednosti, empatije, simpatije i/ili pripadanja, instrumentalna pomoć odnosi se na djelovanja ili dobra pružena od strane drugih koja omogućavaju ispunjavanje uobičajenih obaveza, dok informacijska pomoć podrazumijeva razmjenu mišljenja ili činjenica koje su relevantne za trenutne poteškoće kojima je osoba izložena (House, 1981, prema Thoits, 1985). Velike društvene mreže pružaju osobama redovita pozitivna iskustva i skup stabilnih, socijalno nagrađenih uloga u zajednici te je takva vrsta potpore često povezana s općom dobrobiti pojedinca jer pruža pozitivan utjecaj, osjećaj predvidljivosti i stabilnosti u životnoj situaciji te priznavanje vlastite vrijednosti (Cohen i Wills, 1985). Slično tvrde i Barnett i Hyde (2001) prema kojima višestruke uloge proširuju mogućnosti socijalne podrške koja zatim povećava zadovoljstvo životom. Nadalje, socijalna podrška ima brojne pozitivne efekte na pojedinca (npr. povećanje osobnih resursa, poboljšanje zdravstvenog stanja pojedinca, veći stupanj zadovoljstva socijalnom okolinom i sl.) što u konačnici dovodi do kvalitetnije interakcije i poboljšanja kvalitete života pojedinca (Milić Babić, 2010). Osim toga, i istraživanja Turner (1981) i Karademas (2006) utvrđuju da su pojedinci koji imaju veću socijalnu podršku ujedno i zadovoljniji životom. Roditelji pomoć najčešće traže od partnera/supružnika, a nakon toga od vlastitih roditelja (Leutar i Oršulić, 2015) i bliske obitelji i prijatelja (Leahy-Warren, McCarthy i Corcoran, 2012). Dakle, iako su odrasla djeca često važan resurs podrške starijim roditeljima, istraživanja su pokazala da je veća vjerojatnost da će stariji roditelji pružati nego primiti podršku od odrasle djece. Jedan od najčešćih oblika socijalne podrške starijih članova obitelji je upravo ona instrumentalna, odnosno stariji članovi hrvatskih obitelji roditeljima najviše pomažu financijski/materijalno te u čuvanju djece kad su roditelji na poslu (Despot-Lučanin, Lučanin, Košćec Bjelajac i Delale, 2019). Iako rezultati istraživanja Despot-Lučanin, Lučanin, Košćec Bjelajac i Delale (2019) ukazuju na pozitivne učinke podrške starijih članova na subjektivno blagostanje različitih obiteljskih generacija, zaposleni u Hrvatskoj procjenjuju kako primaju relativno malo pomoći najstarijih članova obitelji, bilo kojeg oblika (Tonković

Grabovac, Despot Lučanin, Černja i Hanzec Marković, 2019). Također, utvrđeno je kako zadovoljstvo životom majki pada s povećanjem materijalne/financijske pomoći starije generacije (Tonković Grabovac, Despot Lučanin, Černja i Hanzec Marković, 2019).

Osim pozitivnih učinaka socijalne podrške na zadovoljstvo životom, Belsky (1984) u svom procesnom modelu determinanti roditeljstva govori o pozitivnom utjecaju socijalne podrške i na roditeljstvo. Prema tom modelu uz individualna obilježja roditelja (ličnost, razvojna povijest, osobni psihološki resursi) i individualna obilježja djeteta (temperament, spol, dob), važnu ulogu imaju i kontekstualni izvori stresa i podrške odnosno bračni odnos, posao i socijalna mreža. Nadalje, model pretpostavlja da razvojna povijest, bračni odnos, socijalna mreža i posao utječu na ličnost roditelja, te posredno preko ličnosti na roditeljstvo i razvoj djeteta. Belsky (1984) smatra da je pozitivan bračni odnos glavni izvor podrške roditeljima, no vrlo je važna i podrška koju roditelj prima od drugih osoba iz svoje društvene mreže. O tome govore i Čudina-Obradović i Obradović (2003) u svom integrativnom modelu roditeljstva prema kojem osim značajka roditelja (spol, dob, osobine ličnosti) i značajka djeteta (spol, dob, temperament, sposobnosti), važnu ulogu u doživljaju roditeljstva ima obiteljski i širi društveni kontekst. Dakle, ovisno o različitim društvenim i socioekonomskim uvjetima, različitim oblicima obiteljskih odnosa i potpore od strane najbliže društvene okoline, majke će različito doživljavati roditeljsku kompetenciju i zadovoljstvo (Arendell, 2000; prema Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Šira socijalna okolina, odnosno percipiranje socijalne podrške visokom, može poboljšati psihološku dobrobit roditelja te im olakšati obnašanje roditeljske uloge (Čudina-Obradović i Obradović, 2003). Navedene teze potvrđene su i brojnim istraživanjima tog područja. Pa tako Reić-Ercegovac (2011) tvrdi kako podrška partnera i drugih osoba iz okoline omogućava roditeljima da osjete više zadovoljstva u interakciji s djetetom te ih čini spremnijima i kompetentnijima za zadovoljavanje djetetovih potreba. Nadalje, istraživanjima je utvrđeno da je veća socijalna podrška povezana s većom roditeljskom efikasnosti i većim zadovoljstvom roditeljstvom majki djece dojenačke dobi (Leahy-Warren i sur., 2012) i adolescentskih majki (Anglely, Divney, Magriples i Kershaw, 2015). S druge strane, socijalna podrška u istraživanju Reić-Ercegovac (2011) na uzorku roditelja dojenčadi i istraživanju Milić-Babić (2013) na uzorku roditelja predškolske djece s teškoćama u razvoju nije se pokazala prediktivnom ni za roditeljsku efikasnost ni za zadovoljstvo roditeljstvom. Nadalje, ni Raikes i Thompson (2005) nisu utvrdili povezanost socijalne podrške sa stresom u roditeljskoj ulozi.

Uz socijalnu podršku, važna kontekstualna determinanta roditeljskog ponašanja i važan izvor stresa odnosno podrške roditeljima u roditeljskom funkcioniranju je i radno mjesto roditelja (Belsky, 1984), a osim doživljaja roditeljske kompetentnosti, socijalna podrška i posao moderiraju i zadovoljstvo životom roditelja. Stoga ćemo se u ovom radu usmjeriti na pomoć od starijih članova obitelji te na obilježja posla roditelja kao determinante roditeljske kompetencije i zadovoljstva životom roditelja.

Odrednice posla

Suvremeni oblici rada osim klasičnih oblika rada s fiksnim radnim vremenom i mjestom rada uključuju i nove načine rada s fleksibilnim radnim vremenom, mjestom rada i načinom komunikacije putem medijske tehnologije (Baarne i sur.,2010; prema Demerouti, Derks, Lieke, i Bakker, 2014). Prema istraživačima koji se bave ovim područjem, postoje mnoge prednosti i nedostaci različitih oblika rada. Mogućnost odabira lokacije za rad omogućava zaposlenicima da optimalno rasporede posao kako bi se smanjila neusklađenost posla i obitelji (Gajendran i Harrison 2007). S druge strane, novi načini rada mogu povećati smetnje između radne i obiteljske uloge, povećanjem razine stresa i smanjenja zadovoljstva životom zbog nemogućnosti održavanja granica između poslovnog i obiteljskog života (Duxbury, Higgins i Thomas, 1996).

Prema Grzywacz i Marks (2000) radna mjesta koja onemogućuju samostalno odlučivanje, samostalno postavljanje tempa rada, onemogućuju fleksibilnost radnog vremena te ne dopuštaju razumijevanje i pomoć suradnika i šefova imaju veći negativan utjecaj na obitelj od radnih mjesta s većom radnom fleksibilnosti i autonomijom. Takvi rezultati potvrđeni su i istraživanjem na hrvatskom uzorku Matić, Merkaš i Matijaš (2017) čiji rezultati upućuju na autonomiju i socijalnu podršku na poslu kao značajne prediktore roditeljske samofikasnosti i kod majki i kod očeva. Nadalje, rezultati istraživanja provedenog na uzorku liječnika pokazuju kako liječnici na radnim mjestima sa prediktivnijom plaćom i radnim vremenom pokazuju veće zadovoljstvo roditeljskom ulogom (Warde, Moonesinghe, Allen i Gelberg, 1999). Uz to, Barker (1993) u svom istraživanju utvrđuje razliku između žena koje rade na puno i nepuno radno vrijeme naglašavajući kako žene zaposlene na pola radnog vremena izražavaju veće zadovoljstvo poslom i djecom u odnosu na žene zaposlene na puno radno vrijeme.

Nadalje, rezultati istraživanja Melin i sur. (2003) ukazuju na veće zadovoljstvo životom profesionalno aktivnih osoba, a zaposlenost se pokazala značajnim prediktorom zadovoljstva životom i u istraživanju provedenom na hrvatskom uzorku (Lučev i Tadinac, 2008). Pored toga,

Kasller i McRae (1982) utvrdili su da zaposlene žene pokazuju manje stresa od nezaposlenih čak i kad se kontrolira broj djece, a utvrđeno je i da muškarci koji dulje vremena obnašaju ulogu roditelja te su duže zaposleni općenito pokazuju veće zadovoljstvo životom (Greenberger i O'Neil, 1993). Što se tiče karakteristika posla, pojedinci na zahtjevnim radnim mjestima zaposleni na neodređeno vrijeme iskazuju nisku kvalitetu života, dok su zaposleni na puno radno vrijeme generalno zadovoljniji životom (Moen i Yu, 2000). Nadalje, prema podacima „*Third EU Survey on Working Conditions*“, fiksno radno vrijeme i visoka autonomija u poslu povezani su sa većim zadovoljstvom životom, dok je duže i nepravilno radno vrijeme te niska fleksibilnost u radu povezana s nižim razinama zadovoljstva životom (Costa, Åkerstedt, Nachreiner, Baltieri, Carvalhais, Folkard, Frings Dresen, Gadbois, Gartner, Grzech Sukalo, Kandolin, Sartori, Silverio i Härmä, 2004).

Dakle, obzirom na sve navedeno možemo zaključiti kako su doživljaj roditeljske kompetentnosti i zadovoljstvo životom široko istraživani te je pritom uzeta u obzir uloga brojnih faktora. Međutim, većina dosad provedenih istraživanja bavila se predikcijom roditeljskog doživljaja kompetentnosti majki dojenčadi, pri čemu su zanemareni roditelji djece drugih uzrasta. Također, istraživanja zadovoljstva životom češće su provođena na sudionicima različitih dobnih skupina usmjeravajući se na razlike između starih i mladih, a ne isključivo na roditelje. Nadalje, iz svega navedenog vidljivo je kako su socijalna podrška i posao važne odrednice i jednog i drugog konstrukta te je velik nedostatak empirijskih istraživanja o tome kako pomoć najstarije generacije djeluje na dobrobit srednje generacije. Stoga ovim istraživanjem nastojimo povećati razumijevanje doživljaja roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva životom roditelja djece vrtičke i školske dobi obzirom na obilježja posla kojim se roditelji bave i socijalne podrške od starijih članova obitelji. Pritom je doživljaj roditeljske kompetentnosti operacionaliziran kao samoefikasnost u roditeljskoj ulozi i zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge, a socijalna podrška kao pomoć od starijih članova obitelji u različitim domenama života. Rezultati istraživanja mogli bi pomoći u savjetodavnom radu s roditeljima i planiranju intervencijskih programa kako bi se prevenirali negativni efekti na roditeljstvo i psihološku dobrobit roditelja, a time i ishodi za dijete.

Cilj i problemi

Glavni cilj istraživanja je ispitati mogu li se individualne razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti (roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo roditeljstvom) i zadovoljstvu životom roditelja objasniti različitim oblicima rada roditelja i pomoći od starijih članova obitelji u različitim domenama života.

U skladu s time postavljeni su sljedeći problemi:

Problem 1. Utvrditi razlikuju li se sudionici u samoprocjeni roditeljske efikasnosti, zadovoljstvu roditeljstvom i zadovoljstvu životom obzirom na obilježja posla.

Hipoteza 1. Sudionici se razlikuju u samoprocjeni roditeljske efikasnosti, zadovoljstvu roditeljstvom i zadovoljstvu životom obzirom na obilježja posla, na način da se oni koji rade na fleksibilniji način procjenjuju efikasnijim roditeljem te iskazuju veće zadovoljstvo roditeljstvom i životom.

Problem 2: Utvrditi može li se i u kojoj mjeri predvidjeti roditeljska samoefikasnost na temelju pomoći od starijih članova obitelji, zadovoljstva roditeljstvom i zadovoljstva životom.

Hipoteza 2: Pomoć od starijih članova obitelji, zadovoljstvo životom i zadovoljstvo roditeljstvom značajni su prediktori efikasnosti u roditeljskoj ulozi. Veća pomoć od starijih članova obitelji, veće zadovoljstvo životom i roditeljskom ulogom predviđat će veću efikasnost u roditeljskoj ulozi.

Problem 3: Utvrditi može li se i u kojoj mjeri predvidjeti zadovoljstvo roditeljstvom na temelju pomoći od starijih članova obitelji, roditeljske samoefikasnosti i zadovoljstva životom.

Hipoteza 3: Pomoć od starijih članova obitelji, zadovoljstvo životom i roditeljska samoefikasnost značajni su prediktori zadovoljstva roditeljstvom. Veća pomoć od starijih članova obitelji, veće zadovoljstvo životom i veća roditeljska samoefikasnost predviđat će veće zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge.

Problem 4: Utvrditi može li se i u kojoj mjeri predvidjeti zadovoljstvo životom roditelja na temelju pomoći od starijih članova obitelji, roditeljske samoefikasnosti i zadovoljstva roditeljstvom.

Hipoteza 4: Pomoć od starijih članova obitelji, roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo roditeljstvom značajni su prediktori zadovoljstva životom roditelja. Veća pomoć od starijih članova obitelji, veća roditeljska samoefikasnost i veće zadovoljstvo roditeljskom ulogom predviđat će veće zadovoljstvo životom roditelja.

Metoda

Sudionici

U ovom istraživanju sudjelovalo je 124 roditelja u dobi od 23 do 52 godine, a prosječna dob sudionika iznosi $M = 37.27$, $SD = 6.804$. Uzorak je odabran na prigodan način. Većina sudionika ženskog je roda ($N = 97$), dok je manji broj sudionika muškog ($N = 27$). Iako uzorak obuhvaća sudionike iz različitih dijelova Hrvatske, najveći postotak sudionika živi u Zagrebu (42.7%), a u ostalim gradovima živi vrlo mali postotak sudionika. Što se tiče najviše razine obrazovanja sudionika, 50.7% sudionika ima završen fakultet ili višu školu, 40.3% srednju školu, 7.3% poslijediplomski studij, te jedan sudionik ima završenu samo osnovnu školu (0.8%). Nadalje, većina sudionika je zaposlena (84.7%) i obiteljske prihode procjenjuje prosječnima (54.8%) ili iznadprosječnima (33.9%). Najveći broj sudionika je u braku (85.5%) te ima jedno (36.3%) ili dvoje (38.7%) djece. Broj članova obitelji sudionika kreće se od 2 do 9. Najčešće su obitelji od 4 člana u kućanstvu (30.6%), zatim 5 (27.4%) i 3 (26.6%).

Tablica 1. *Sociodemografska obilježja uzorka*

		<i>N</i>	<i>%</i>
Stupanj obrazovanja	završena osnovna škola	1	0.8
	završena srednja škola	50	40.3
	završen fakultet/viša škola	63	50.8
Radni status	zaposlen/a	105	84.7
	nezaposlen/a	5	4.0
	kućanica	2	1.6
	rodiljni ili roditeljski dopust	7	5.6
	status roditelja odgajatelja	2	1.6
	nešto drugo ¹	3	2.4
Procjena obiteljskog prihoda	daleko iznad prosjeka	2	1.6
	iznad prosjeka	42	33.9
	prosječno	68	54.8
	ispod prosjeka	10	8.1
Partnerski status	oženjen/udana	106	85.5
	izvanbračna zajednica	8	6.5
	razveden/a	6	4.8
	samac/ica	2	1.6
Ukupan broj djece	1 (jedno)	45	36.3
	2 (dvoje)	48	38.7
	3 (troje)	29	23.4
	4 (četvero)	1	0.8
	5 (petero)	1	0.8
Broj članova kućanstva	2 (dvoje)	6	4.8
	3 (troje)	33	26.6
	4 (četvero)	38	30.6
	5 (petero)	34	27.4
	6 (šestero)	11	8.9
	7 (sedmero)	1	0.8
	9 (devetero)	1	0.8

¹ Dvoje sudionika izjasnilo se kao student, a jedan sudionik radi na ugovor o djelu.

Instrumenti

Instrumenti korišteni u ovom istraživanju dio su skupine upitnika objedinjenih pod nazivom „*Upitnik o dobrobiti različitih obiteljskih generacija u suvremenim uvjetima života*“. Dakle, u svrhu ovog istraživanja nisu korišteni svi upitnici unutar navedene baterije, već samo oni relevantni za temu diplomskog rada.

Upitnik sociodemografskih podataka napravljen je u svrhu ovog istraživanja te se sastoji od 12 pitanja (7 zatvorenog i 6 otvorenog tipa) o rodu, dobi, mjestu stanovanja, partnerskom statusu, razini obrazovanja i radnom statusu oba roditelja, te o socioekonomskom statusu. Upitnik također sadrži pitanja o broju djece, njihovoj dobi, redosljedu rođenja te o ukupnom broju članova kućanstva.

Skala samoprocjene kompetentnosti roditelja (The Parenting Sense of Competence Scale, PSOC, Gibaud-Walston i Wandersman, 1978; prema Delale, 2009) sastoji se od 17 čestica podijeljenih u dvije podljestvice, zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge i samoprocjena roditeljske efikasnosti u ulozi roditelja. Podljestvica zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge sadrži devet čestica, a teorijski se raspon rezultata kreće od 9 do 54 (primjer čestice: „*Iako je biti roditelj predivno iskustvo, osjećam se frustriran/a sad kad je moje dijete u ovoj dobi.*“). Podljestvica efikasnosti u ulozi roditelja sastoji se od osam čestica, a teorijski raspon rezultata kreće se od 8 do 48 (primjer čestice: „*Ako roditelj zna kako njegovo ponašanje utječe na dijete, kao što je kod mene slučaj, lako je riješiti sve poteškoće s djecom.*“). Odgovori se bilježe na skali Likertovog tipa od šest stupnjeva, pri čemu sudionici procjenjuju slaganje sa određenom tvrdnjom od 1 – „*izrazito se ne slažem*“ do 6 – „*izrazito se slažem*“. Konačan rezultat dobiva se kao jednostavna suma vrijednosti podljestvica, uz prethodno inverziranje rezultata na podljestvici zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge, tako da viši rezultat na ljestvici ukupno upućuje na veću roditeljsku kompetentnost, a na podljestvicama veću samoeфикаsnost i veće zadovoljstvo roditeljskom ulogom. Prema Delale (2011) većina autora razmatra rezultate na podljestvicama Skale samoprocjene kompetentnosti roditelja kao zasebne mjere roditeljske kompetentnosti (Sanders i Woolley, 2005). Nadalje, u istraživanju Delale (2011) pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosila je .70 za podljestvicu samoprocjene roditeljske efikasnosti u ulozi roditelja, .71 za podljestvicu zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge i .72 za cjelokupni upitnik. U ovom istraživanju vrijednosti Cronbachove alfe iznose .75 za podljestvicu zadovoljstva i .81 za podljestvicu efikasnosti, a za cjelokupni upitnik .56.

Upitnik za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji sastavljen je za potrebe ovog istraživanja te se sastoji od devet čestica. Upitnik je korišten kako bi se ispitalo u kojoj mjeri najstariji članovi obitelji pomažu roditeljima u različitim domenama obiteljskog života (primjer čestice: „*Materijalno/financijski (novcem, stambenim prostorom i sl.)*). Odgovori se bilježe na skali Likertovog tipa od 5 razina, pri čemu vrijednost 1 znači „nikad“, a 5 „svaki dan“. Sudionicima je ponuđena i vrijednost 6 - „nije primjenjivo“, međutim odgovori na toj vrijednosti izuzeti su iz analize budući da je sustav za obradu podataka tu vrijednost prepoznao kao najveću učestalost te bi time dobiveni rezultati bili narušeni. Pod česticom broj devet, sudionici su mogli upisati neki drugi oblik pomoći koji pružaju, a da nije naveden u upitniku, međutim tih odgovora je bio vrlo mali broj te stoga nisu obrađivani. Konačni rezultat izračunava se kao suma odgovora na prvih osam čestica pri čemu veći rezultat ukazuje na češću pomoć starijih članova obitelji u različitim domenama života, a teorijski se raspon rezultata kreće od 8 do 35. U ovom istraživanju pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za navedenu skalu iznosi .77.

Upitnik o oblicima rada također je sastavljen za potrebe ovog istraživanja te sadrži šest čestica. Upitnik sadrži pitanja o radnom vremenu i rasporedu radnog vremena roditelja, obilježjima posla (rad od kuće, poslovna putovanja) te o vrsti zaposlenja. Sudionicima su bili ponuđeni odgovori te su oni trebali izabrati jednu od ponuđenih opcija koja je u skladu s njihovom stvarnom situacijom. Ukoliko ni jedna od ponuđenih opcija ne odgovara obilježju njihovog posla, ponuđena im je mogućnost „*nešto drugo*“ te da dopišu što.

Zadovoljstvo životom roditelja ispitano je česticom *Jeste li zadovoljni svojim sadašnjim životom?* na skali od 1 – „vrlo nezadovoljan“ do 5 – „vrlo zadovoljan“.

Postupak

Istraživanje je provedeno u lipnju 2019. godine postupkom papir-olovka u suradnji sa studentima Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, a prije provedbe zatražena je dozvola za korištenje *Skale samoprocjene kompetentnosti roditelja (The Parenting Sense of Competence, PSOC, Gibaud-Walston i Wandersman, 1978; prema Delale, 2009)*. Dakle, svakom studentu podijeljen je jedan ili više upitnika te su zamoljeni da upitnike prosljede svojim roditeljima ili roditeljima iz svoje okoline. Upitnici su sadržavali kratku pisanu uputu u kojoj je ukratko opisana svrha istraživanja i kontakt istraživačice i mentorice u slučaju bilo kakvih dodatnih pitanja. Sudionici su u uputi također bili obaviješteni da se ispunjavanje upitnika smatra pristankom na sudjelovanje u istraživanju te da će se prikupljeni podaci analizirati samo na

grupnoj razini i koristiti isključivo u svrhu istraživanja. Sudjelovanje u istraživanju bilo je u potpunosti anonimno i dobrovoljno. Upitnik je ispunjavao jedan od roditelja, a ispunjene upitnike studenti su vraćali istraživačici ili mentorici.

Rezultati

U tablici 2 prikazani su deskriptivni podaci istraživanih varijabli prikupljeni na uzorku roditelja.

Tablica 2. *Deskriptivni podaci Skale osjećaja roditeljske kompetentnosti i čestice Zadovoljstvo životom (N=124)*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min.</i>	<i>max.</i>	<i>Teor min.</i>	<i>Teor. max</i>	<i>KS z</i>
Zadovoljstvo roditeljstvom	41.20	6.28	26	54	9	54	.126**
Roditeljska samoefikasnost	36.14	5.83	18	48	8	48	.102**
Ukupna procjena roditeljske kompetencije	77.32	9.77	38	73	44	102	.094*
Zadovoljstvo životom	4.19	0.73	1	5	1	5	.250**

Napomena: * $p < .05$ **; $p < .01$; *KS z* - Kolmogorovom-Smirnov test

Rezultati pokazuju da sudionici u prosjeku izražavaju visoko zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge te se procjenjuju visoko s obzirom na efikasnost u roditeljskoj ulozi. Raspodjele rezultati na obje podljestvice kao i ukupnog rezultata odstupaju od normalne raspodjele. Pritom su sve pozitivno asimetrične odnosno rezultati se grupiraju prema većem zadovoljstvu u roditeljskoj ulozi, većoj roditeljskoj efikasnosti te prema većoj sveukupnoj roditeljskoj kompetenciji, no odstupanja nisu ekstremna na što ukazuje rezultat na Kolmogorovom - Smirnovljevom testu (vidi tablicu 2).

Na čestici „*Jeste li zadovoljni svojim sadašnjim životom?*“ koja ima pet razina (1 – „vrlo nezadovoljan“ do 5 – „vrlo zadovoljan“) većina roditelja izjasnila se da su zadovoljni (50%) i vrlo zadovoljni (35.5%) svojim sadašnjim životom. 13.7% sudionika izjašnjavaju se kako nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni svojim životom, jedan sudionik izjasnio se kao vrlo nezadovoljan, a niti jedan kao nezadovoljan svojim sadašnjim životom.

Obzirom na prosječnu vrijednost zadovoljstva životom na ovom uzorku, možemo reći kako sudionici ovog istraživanja svoje zadovoljstvo životom procjenjuju visoko. Raspodjela rezultata odstupaju od normalne raspodjele na što ukazuje rezultat na Kolmogorovom - Smirnovljevom testu (vidi tablicu 2) te se rezultati grupiraju prema većem zadovoljstvu životom.

Tablica 3. Deskriptivni podaci za Upitnik za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji (N=87)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min</i>	<i>max</i>	<i>KS z</i>
Materijalno/financijski	2.31	1.50	1	5	.283**
U održavanju kućanstva	2.40	1.32	1	5	.200**
U čuvanju djece dok radite	3.16	1.31	1	5	.180**
U čuvanju djece van radnog vremena	2.67	1.14	1	5	.209**
U (od)vođenju djece u vrtić/školu	2.13	1.23	1	5	.234**
U (od)vođenju djece na slobodne aktivnosti	1.87	0.95	1	4	.269**
U pomaganju djeci u savladavanju vrtićkih/školskih aktivnosti	1.74	0.84	1	4	.280**
U skrbi o djeci kad su bolesna	2.25	1.01	1	5	.300**
Ukupni rezultat	18.55	6.41	8	35	.091

Napomena: *p < .05 **; p < .01; *KS z* - Kolmogorovom-Smirnov test

Obzirom na ukupni rezultat iz tablice 3, možemo zaključiti da roditelji procjenjuju kako im stariji umjereno pomažu u različitim domenama obiteljskog života, pri tome im najčešće pomažu u čuvanju djece kad rade. Raspodjele rezultata na svim česticama odstupaju od normalne raspodjele na što ukazuje rezultat na Kolmogorovom - Smirnovljevom testu (vidi tablicu 3) pri čemu se rezultati grupiraju prema većim vrijednostima odnosno prema većoj čestini pomoći. S druge strane, raspodjela ukupnog rezultata ne odstupa od normaliteta.

Tablica 4. Deskriptivni podaci za Upitnik o oblicima rada (N=115)

		N	%
Radno vrijeme	Fiksno radno vrijeme (u jednoj ili više smjena)	73	58.9
	Klizno radno vrijeme	18	14.5
	Fleksibilno u tome da mogu sam birati smjene	11	8.9
	Većinom ili u potpunosti fleksibilno radno vrijeme	12	9.7
	Nešto drugo	1	0.8
Raspored radnog vremena	Radim danju – ne radim u smjenama	76	61.3
	Radim u rotirajućim smjenama, uključujući i noćnu	4	3.2
	Radim u rotirajućim smjenama, ali ne i noćnu	31	25
	Nešto drugo	4	3.2
Rad vikendom	Da, obavezno	17	13.7
	Da, ako to želim	25	20.2
	Ne	73	58.9
Rad kod kuće	Da, obavezno	17	13.7
	Da, ako to želim	34	27.4
	Ne	64	51.6
Poslovna putovanja	Nikad	53	42.7
	Rijetko	30	24.2
	Povremeno	27	21.8
	Često	4	3.2
Vrsta zaposlenja	Na određeno vrijeme	16	12.9
	Na neodređeno vrijeme	81	65.3
	Privremeno ste zaposleni	1	0.8
	Freelance/samozaposlen	11	8.9
	Nemam ugovor, radim na crno	1	0.8
	Studentski ugovor	1	0.8
	Nešto drugo ²	4	3.2

Od 115 sudionika koji su zaposleni, većina sudionika je zaposlena na neodređeno vrijeme, ima fiksno radno vrijeme u jednoj ili više smjena te uglavnom radi danju. Što se tiče rada vikendom, većina ih ne radi vikendom, nešto manje radi ako želi, a mali postotak sudionika obavezno radi. Najveći postotak sudionika ne nosi posao kući kako bi radili u slobodno vrijeme. Nadalje, većina sudionika nikad ne ide na poslovna putovanja, a često ih ide vrlo mali postotak. Takvi rezultati upućuju na to da roditelji iz odabranog uzorka uglavnom rade na klasičan način s fiksnim radnim vremenom i mjestom rada.

² Obrtnik, ugovor o djelu, rad u udruzi, glazbenik.

Kako bi se provjerilo postoje li razlike u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji između sudionika s obzirom na dob sudionici su podijeljeni u tri skupine (mlađi odrasli, srednji odrasli i stariji odrasli) te je provedena je analiza varijance. Rezultati pokazuju kako ne postoji statistički značajna razlika između mlađih odraslih, srednjih odraslih i starijih odraslih sudionika u roditeljskoj samoefikasnosti, ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji i zadovoljstvu roditeljstvom i životom. Nadalje, provedbom t-testa nije utvrđena ni statistički značajna razlika roditelja djece vrtićke i školske dobi u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji. Kako bi testirali razlike među sudionicima u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji obzirom na razinu obrazovanja roditelja i prve četiri čestice Upitnika o oblicima rada (radno vrijeme, raspored radnog vremena, rad vikendom i rad od kuće) provedeni su t-testovi. Rezultati pokazuju da se sudionici statistički značajno ne razlikuju u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji obzirom na razinu obrazovanja, radno vrijeme, raspored radnog vremena, rad vikendom te rad od kuće. Dakle, možemo zaključiti kako se radi o poprilično homogenom uzorku sudionika.

Za provjeru razlika u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji među sudionicima obzirom na ukupne prihode kućanstva, sudionici su podijeljeni u tri skupine (ispodprosječni prihodi, prosječni prihodi, iznadprosječni prihodi) te je provedena analiza varijance. Rezultati pokazuju kako nema ni statistički značajne razlike između sudionika iznad prosječnih, prosječnih i ispod prosječnih primanja u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji. Statistički značajna razlika između tri skupine (ispodprosječni prihodi, prosječni prihodi, iznadprosječni prihodi) dobivena je jedino na prvoj čestici Upitnika za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji – „*Materijalno/financijski (novcem, stambenim prostorom i sl.)*“ što pokazuju rezultati analize varijance na nezavisnim uzorcima ($F(2,114) = 6.93; p < .01$). Nadalje, *post hoc* testovima (tablica 6) provjereno je između kojih skupina postoje razlike.

Tablica 5. Značajne razlike između skupina sudionika različitih prihoda kućanstva obzirom na količinu materijalne/financijske pomoći koju primaju

	Ukupni prihodi kućanstva		Razlika aritmetičkih sredina
Scheffe	Iznadprosječni	Prosječni	-0.872*
		Ispodprosječni	-1.736**
	Prosječni	Iznadprosječni	0.787*
		Ispodprosječni	-0.949
	Ispodprosječni	Iznadprosječni	1.736**
		Prosječni	0.949
LSD	Iznadprosječni	Prosječni	-0.787**
		Ispodprosječni	-1.736**
	Prosječni	Iznadprosječni	0.787**
		Ispodprosječni	-0.949
	Ispodprosječni	Iznadprosječni	1.736**
		Prosječni	0.949

Napomena: *p < .05; **p < .01

U tablici 6 su dakle prikazani rezultati dvaju *post hoc* testa: LSD i Scheffe. Budući da se testovi razlikuju u strogoći i statističkoj snazi (Scheffe je stroži, ali manja je statistička snaga, dok je LSD srednje strogoće, ali statistička snaga testa je veća), primijenjena su oba. Međutim, pokazuju iste rezultate. Dakle, i Scheffe i LSD test statistički značajno razlikuju skupinu čiji su prihodi iznad prosjeka od druge dvije skupine sudionika (prosječni prihodi i ispodprosječni prihodi), i to na način da sudionici iznadprosječnih prihoda kućanstva primaju manju materijalnu/financijsku pomoć od starijih članova obitelji. Razlika između skupine sudionika prosječnih i ispodprosječnih prihoda nije se pokazala statistički značajnom ni jednim testom.

Prije provedbe regresijske analize, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije (tablica 6). Osim korelacija prikazanih u tablici 6, istražene su i druge potencijalne povezanosti zadovoljstva roditeljskom ulogom, roditeljske samoefikasnosti, zadovoljstva životom i čestica Upitnika za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji te razine obrazovanja. Obzirom na to da nije utvrđena značajna povezanost triju kriterija (zadovoljstvo roditeljskom ulogom, roditeljska samoefikasnosti, zadovoljstvo životom) sa svim česticama skale, niti sa razinom obrazovanja, u tablici 6 prikazane su samo dobivene značajne povezanosti.

Tablica 6. Pearsonovi koeficijenti korelacija između istraživanih varijabli

	1	2	3	4	5	6	7
1. Zadovoljstvo roditeljstvom	-	.299**	.254**	.006	.064	-.134	-.063
2. Roditeljska samoefikasnost	.299**	-	.013	.085	-.126	.082	-.026
3. Zadovoljstvo životom	.254**	.013	-	.144	.204*	-.106	-.001
4. Ukupna pomoć od starijih	.006	.085	.144	-	.641**	.577**	.005
5. Pomoć od starijih u vođenju djece na slobodne aktivnosti	.064	-.126	.204*	.641**	-	.233*	.034
6. Financijska pomoć od starijih	-.134	.082	-.106	.577**	.233*	-	-.212*
7. Dob roditelja	-.063	-.026	-.001	.005	.034	-.212*	-
8. Ukupan broj djece	.007	-.011	.068	.001	.081	-.077	.412**

Napomena: * $p < .05$; ** $p < .01$

Zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge pozitivno je povezano sa roditeljskom samoefikasnosti ($r = .299, p < .01$) i zadovoljstvom životom ($r = .254, p < .01$). To bi značilo da što su roditelji zadovoljniji u ulozi roditelja, povećava se i njihova percipirana roditeljska efikasnost i zadovoljstvo životom. Međutim, iako su korelacije značajne, one upućuju na slabu povezanost navedenih varijabli. Zadovoljstvo životom još je značajno pozitivno, ali nisko povezano s pomoći od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti ($r = .204, p < .05$). S druge strane, ukupna pomoć od starijih članova obitelji nije značajno povezana ni s jednom istraživanom varijablom, osim srednje visoke povezanosti s pomoći u odvođenju djece na slobodne aktivnosti ($r = .641, p < .01$) i financijskom pomoći od starijih ($r = .577, p < .01$), što nije iznenađujuće budući da navedene čestice zajedno sa ostalih 6 čestica te skale tvore ukupni rezultat. Nadalje, dob roditelja negativno je povezana s financijskom pomoći od starijih ($r = -.212, p < .05$) i pozitivno s ukupnim brojem djece ($r = .412, p < .01$). Iako je povezanost dobi roditelja i financijske pomoći od starijih skoro neznatna, dob je srednje visoko povezana s ukupnim brojem djece i takvi rezultati mogu se interpretirati na način da stariji roditelji imaju više djece i primaju manje financijske pomoći od starijih članova obitelji.

Nadalje, obzirom na značajne korelacije pojedinih varijabli s glavnim istraživanim varijablama provedene su tri linearne multiple regresijske analize kako bi se utvrdilo može li se i u kojoj mjeri predvidjeti roditeljska samoefikasnost, zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i zadovoljstvo životom roditelja na temelju pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, i preostale dvije kriterijske varijable (tada u ulozi prediktora). Budući da ostale varijable nisu značajno povezane s tri glavne istraživane varijable (zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi, roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo životom) one nisu uvrštene u analizu kao prediktori.

Tablica 7. *Rezultati multiple regresijske analize za kriterij zadovoljstvo roditeljstvom*

	β
Pomoć starijih u odvođenju djece na sl. aktivnosti	.051
Roditeljska samoefikasnost	.283**
Zadovoljstvo životom	.217*
Sažetak analize	
$R=$.356
$R^2=$.127
$F=$	4.731**

Napomena: * $p < .05$; ** $p < .01$

Ukupna količina objašnjene varijance zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge roditeljskom samoefikasnosti, pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti i zadovoljstvom životom iznosi 12.7%. Iz tablice 7 možemo zaključiti da je roditeljska samoefikasnost najbolji prediktor zadovoljstva roditeljskom ulogom, a zatim zadovoljstvo životom. Takav rezultat potvrđuje i dobivene korelacije budući da je zadovoljstvo roditeljskom ulogom više povezano s roditeljskom samoefikasnosti, a nešto manje sa zadovoljstvom životom. Nadalje, utvrđeno je kako pomoć od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti nije značajni prediktor zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge.

Tablica 8. *Rezultati multiple regresijske analize za kriterij roditeljska samoefikasnost*

	β
Pomoć starijih u odvođenju djece na sl. aktivnosti	-.124
Zadovoljstvo roditeljstvom	.293**
Zadovoljstvo životom	-.075
Sažetak analize	
$R=$.310
$R^2=$.096
$F=$	3.483*

Napomena: * $p < .05$; ** $p < .01$

Pomoć starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i zadovoljstvo životom ukupno objašnjavaju 9.6% varijance roditeljske samoefikasnosti. Iz tablice 8 možemo zaključiti da je zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge jedini značajni prediktor roditeljske efikasnosti. Takav rezultat ne iznenađuje budući da dobivene korelacije upućuju na povezanost roditeljske samoefikasnosti jedino sa zadovoljstvom roditeljstvom.

Tablica 9. *Rezultati multiple regresijske analize za kriterij zadovoljstvo životom roditelja*

	β
Pomoć starijih u odvođenju djece na sl. aktivnosti	.194*
Zadovoljstvo roditeljstvom	.225*
Roditeljska samoefikasnost	-.075
Sažetak analize	
$R =$.307
$R^2 =$.094
$F =$	3.391*

Napomena: * $p < .05$; ** $p < .01$

Pomoć starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i roditeljska samoefikasnost zajedno objašnjavaju ukupno 9.4% varijance zadovoljstva životom. Značajni prediktori zadovoljstva životom su zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i pomoć starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti. Zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi bolji je prediktor zadovoljstva životom od pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, što je i očekivano budući da je zadovoljstvo životom više povezano sa zadovoljstvom u roditeljskoj ulozi, a nešto manje s pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti. Roditeljska samoefikasnost nije se pokazala značajnim prediktorom zadovoljstva životom.

Rasprava

Vodeći se procesnim modelom determinanti roditeljstva (Belsky, 1984) i integrativnim modelom roditeljstva (Čudina-Obradović i Obradović, 2003) ispitali smo doprinos treće skupine odrednica roditeljstva, odnosno kontekstualnih izvora stresa i podrške (posao i socijalna mreža odnosno obitelj) u objašnjavanju individualnih razlika doživljaja roditeljske kompetentnosti roditelja (roditeljske samoefikasnosti i zadovoljstva roditeljstvom). Također, obzirom da su istraživanja pokazala veliku važnost socijalne podrške i obilježja posla u doživljaju zadovoljstva životom, ispitali smo i njihovu ulogu u određivanju zadovoljstva životom roditelja u Hrvatskoj.

Prvenstveno, roditelji u ovom istraživanju u prosjeku izražavaju visoko zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge te se procjenjuju visoko s obzirom na efikasnost u roditeljskoj ulozi. Takvi dobiveni prosječni rezultati na Skali samoprocjene kompetentnosti roditelja (Gibaud-Walston i Wandersman, 1978; Sanders i Wooley, 2005, prema Delale, 2011) nešto su viši od rezultata dobivenih u istraživanju Delale (2011) u kojem prosječna vrijednost roditeljske efikasnosti u ulozi roditelja iznosi $M = 31.93$ ($SD = 5.25$), a na podljestvici procjene zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge $M = 39.53$ ($SD = 6.68$). Dobiveni rezultati sličiji su rezultatima istraživanja Reić Ercegovac (2011) na uzorku roditelja djece dojenačke dobi,

gdje je roditeljska samoefikasnost majki bila također visoka ($M = 35.80$, $SD = 7.42$), kao i zadovoljstvo roditeljstvom ($M = 40.96$, $SD = 7.13$). Nadalje, sudionici ovog istraživanja svoje zadovoljstvo životom također procjenjuju visoko što je u skladu s rezultatom istraživanja Lučev i Tadinac (2008) prema kojem prosječna procjena zadovoljstva životom iznosi $M = 4.33$, uz $SD = 0.68$ te je nešto viši od procjene zadovoljstva životom istraživanja istih autora provedenog dvije godine kasnije ($M = 3.79$, $SD = 0.86$) (Lučev i Tadinac, 2010). U pogledu pomoći od starijih članova obitelji, roditelji procjenjuju kako im stariji umjereno pomažu u različitim domenama obiteljskog života, a pri tome najčešće u čuvanju djece kad rade. Takav ukupni rezultat nešto je niži od rezultata dobivenog u istraživanju Despot-Lučanin, Lučanin, Košćec Bjelajac i Delale (2019) koji iznosi $M = 21.32$, $SD = 7.53$, a kao i u ovom istraživanju utvrđeno je da stariji članovi roditeljima najviše pomažu u čuvanju djece kad su roditelji na poslu.

Što se tiče obilježja posla i komponenti doživljaja roditeljske kompetentnosti, nije utvrđena statistički značajna razlika u zadovoljstvu roditeljstvom i roditeljskoj samoefikasnosti s obzirom na radno vrijeme, raspored radnog vremena, rad vikendom te rad od kuće. Iako je prijašnjim istraživanjima pokazano kako se roditelji na radnim mjestima s više autonomije i fleksibilnosti u radu procjenjuju efikasnijim roditeljem (Matić i sur., 2017) te da oni s prediktivnijom plaćom i radnim vremenom pokazuju veće zadovoljstvo roditeljskom ulogom (Warde i sur., 1999), ovim istraživanjem takvi nalazi nisu potvrđeni. Nadalje, na ovom uzorku nije utvrđena ni statistički značajna razlika u zadovoljstvu životom sudionika obzirom na odrednice posla. Iako istraživanja pokazuju kako zaposleni koji rade puno radno vrijeme (Moen i Yu, 2000), fiksno radno vrijeme i imaju visoku autonomiju u poslu iskazuju veće zadovoljstvo životom (Costa i sur., 2004), u ovom istraživanju ti nalazi nisu potvrđeni. Sudionici se obzirom na navedene odrednice posla ne razlikuju ni u pomoći koju dobivaju od starijih članova obitelji. Glavni razlog tome je to što sudionici ovog istraživanja uglavnom rade na klasičan način, odnosno zaposleni su na neodređeno vrijeme, imaju fiksno radno vrijeme, rade u više smjena te rijetko kad nose posao kući. Drugim riječima, budući da je uzorak ovog istraživanja biran na prigodan način i vrlo je homogen što se tiče obilježja radnog mjesta, nije nam omogućio potvrđivanje prvotne hipoteze o razlikama u zadovoljstvu roditeljskom ulogom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i pomoći od starijih članova obitelji između sudionika koji rade na klasičan i onih koji rade na suvremeni način.

Što se tiče korelacija između istraživanih varijabli, zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge pokazalo se pozitivno povezano sa roditeljskom samoefikasnosti i zadovoljstvom životom, odnosno što su roditelji zadovoljniji u ulozi roditelja, povećava se i

njihova percipirana roditeljska efikasnost i zadovoljstvo životom. Budući da su roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo roditeljstvom komponente doživljaja roditeljske kompetentnosti razumljivo je da postoji povezanost između njih te će ona biti detaljnije obrazložena kasnije u tekstu. Pozitivna povezanost zadovoljstva roditeljstvom i zadovoljstvom životom potvrđuje rezultate prethodnih istraživanja koja ukazuju na pozitivne učinke roditeljstva na zadovoljstvo životom roditelja (Pollmann-Schult, 2014; Abbey, Andrews i Halman, 1994). Nadalje, rezultati pokazuju da niti jedna komponenta subjektivne roditeljske kompetencije nije značajno povezana s ukupnim rezultatom na Upitniku za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji. Međutim, unatoč tome što ovakvi nalazi ne potvrđuju nalaze nekih istraživanja prema kojima je veća socijalna podrška povezana s većom roditeljskom efikasnosti i većim zadovoljstvom roditeljstvom (Anglely i sur., 2015; Leahy-Warren i sur., 2012) te olakšava obnašanje roditeljske uloge (Čudina-Obradović i Obradović, 2003), u skladu su s nalazima o socijalnoj podršci kao neznačajnom prediktoru zadovoljstva u roditeljskoj ulozi i roditeljske samoefikasnosti koji su dobiveni u istraživanjima provedenim na hrvatskim uzorcima (Milić-Babić, 2013; Reić-Ercegovac, 2011). Dakle, moguće su određene kulturalne razlike u važnosti uloge socijalne podrške i pomoći u doživljaju roditeljske kompetentnosti obzirom na to da istraživanja provedena u hrvatskom kontekstu nisu uspjela utvrditi prediktivnu značajnost socijalne podrške u objašnjavanju roditeljskog doživljaja kompetentnosti.

Nadalje, nije dobivena ni statistički značajna povezanost zadovoljstva životom roditelja i ukupne podrške od starijih članova obitelji. Ovakvi nalazi ne potvrđuju rezultate već postojećih istraživanja na kojima je temeljena prvotno postavljena hipoteza o pomoći od starijih kao značajnom prediktoru zadovoljstva životom. Dakle, dobiveni rezultati nisu u skladu s prethodno provedenim istraživanjima prema kojima socijalna podrška i pomoć povećavaju psihološku dobrobit i zadovoljstvo životom roditelja (Despot-Lučanin, Lučanin, Košćec Bjelajac i Delale, 2018; Karademas, 2006; Čudina-Obradović i Obradović, 2003; Turner, 1981). Takvi rezultati nisu iznenađujući budući da roditelji u ovom istraživanju procjenjuju kako ne dobivaju mnogo pomoći od starijih, stoga je razumljivo da pomoć ili savjet vezan za skrb o djetetu ne određuje njihov doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi, a niti zadovoljstvo životom. Također, postoji mogućnost i da se roditelji u Hrvatskoj manje oslanjaju na podršku koju im pruža njihova okolina te da pomoć drugih ne utječe toliko na njihov doživljaj roditeljstva i kvaliteti života.

Međutim, dobivena je pozitivna povezanost zadovoljstva životom i jedne čestice Upitnika za procjenu podrške od najstarijih članova obitelji tj. „*Pomoć od starijih u odvođenju*

djece na slobodne aktivnosti.“ To je u skladu s tradicijom hrvatske obitelji prema kojoj se najstarije generacije često uključuju u pomoć zaposlenoj generaciji u čuvanje unuka, a budući da slobodne aktivnosti djece često podrazumijevaju i slobodno vrijeme roditelja, pomoć u odvođenju djece često omogućuje roditeljima malo vremena za njih unutar dana prepunog obaveza, bilo obiteljskih, bilo poslovnih te je moguće da to doprinosi njihovom zadovoljstvu životom. Osim toga, takva pomoć može često pružiti roditelju osjećaj olakšanja, stabilnosti i sigurnosti da je dijete u sigurnim rukama te on može mirno nastaviti s drugim obavezama.

Obzirom na prethodno navedeno, provedene su tri linearne multiple regresijske analize kako bi se utvrdilo može li se i u kojoj mjeri predvidjeti roditeljska samoefikasnost, zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i zadovoljstvo životom roditelja na temelju pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, i preostale dvije kriterijske varijable (tada u ulozi prediktora). Budući da se provjerom potencijalnih povezanosti ostalih varijabli (dob roditelja, ukupan broj djece, stupanj obrazovanja, ukupna pomoć od starijih članova obitelji) ni jedna nije pokazala statistički značajno povezana s tri glavne istraživanje varijable (zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi, roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo životom) one nisu uvrštene u analizu kao prediktori.

Kao značajni prediktori zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge pokazali su se roditeljska efikasnost i zadovoljstvo životom, dok pomoć od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti nije značajna. Veća percipirana roditeljska samoefikasnost te veće zadovoljstvo životom predviđaju ujedno i veće zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge, a postotak varijance zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge objašnjen prediktorima je relativno malen te iznosi 12.7%. Nadalje, postotak varijance roditeljske samoefikasnosti koji je objašnjen zadovoljstvom u roditeljskoj ulozi, zadovoljstvom životom i pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti je još manji, odnosno samo 9.6%. Značajnim prediktorom roditeljske samoefikasnosti pokazalo se jedino zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge. Dakle, veće zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi predviđa veću roditeljsku samoefikasnost. Što se tiče zadovoljstva životom, kao značajni prediktori pokazali su se zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i pomoć od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti, a roditeljska samoefikasnost nije se pokazala značajnim prediktorom. Veće zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i više pomoći od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti predviđaju veće zadovoljstvo životom. Iako je postotak objašnjene varijance malen (9.4%), takav rezultat je očekivan uzevši u obzir prethodno utvrđene značajne povezanosti kriterija i prediktora.

Navedeni rezultati u skladu su s prethodnim istraživanjima i postavkama. Tako Coleman i Karraker (2000) u svojem istraživanju utvrđuju kako je viša samoprocjenjena roditeljska efikasnost prediktor većeg zadovoljstva roditeljstvom. Značajnost roditeljske samoefikasnosti kao prediktora je i očekivana budući da je zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge na neki način posljedica doživljaja efikasnosti (Delale, 2011), odnosno ako se roditelj percipira efikasnim u roditeljskim zadacima, očekivano je da će njegovo roditeljsko zadovoljstvo biti veće i obrnuto. Nadalje, uzevši u obzir da je roditeljstvo velik dio života roditelja te se smatra snažnom emocionalnom dobri za roditelje i ima pozitivne efekte na zadovoljstvo životom (Feeney i sur., 2001; prema Reić-Ercegovac i Penezić, 2012), nije iznenađujuće da je u ovom istraživanju zadovoljstvo roditeljstvom značajni prediktor zadovoljstva životom i obrnuto. Pored toga moguće je da roditelji koji su zadovoljni u svojoj roditeljskoj ulozi prenose na određeni način to zadovoljstvo i u druge domene života, pa tako i na zadovoljstvo životom općenito, ali i obrnuto. Ako se uzme u obzir ekološka ili sustavna perspektiva proučavanja obitelji prema kojoj se obitelj sastoji od niza podsustava koji su u stalnoj međusobnoj interakciji, onda je logično da funkcioniranje jednog podsustava, npr. podsustava zadovoljstva životom roditelja, utječe na funkcioniranje podsustava odnosa roditelj-dijete. Stoga je opravdano zaključiti da su zadovoljstvo životom i roditeljstvom povezani na način da zadovoljstvo životom može moderirati zadovoljstvo roditeljstvom, ali i obrnuto.

Vrlo mali postotci objašnjene varijance zadovoljstva u roditeljskoj ulozi, roditeljske samoefikasnosti i zadovoljstva životom pomoću odabranih prediktora odraz su značajnih, ali niskih korelacija odabranih prediktora sa glavnim istraživanim varijablama. Dobiveni rezultati djelomično su u skladu s postavljenim hipotezama jer iako su se prediktori pokazali značajnima, obzirom na njihovu povezanost sa kriterijima utvrđenu prethodnim istraživanjima, očekivalo se da će objasniti više varijance dvije komponente subjektivne roditeljske kompetencije i zadovoljstva životom od dobivene.

Nadalje, provedbom daljnjih analiza na uzorku nisu utvrđene statistički značajne razlike u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj samoefikasnosti, zadovoljstvu životom i ukupnoj pomoći od starijih članova obitelji obzirom na dob i razinu obrazovanja roditelja, ukupan broj i dob djece (vrtićka dob i školska dob) i ukupne prihode kućanstva. Iako je prijašnjim istraživanjima pokazano da što je veće obrazovanje roditelja i bolji socioekonomski status, to je veća percipirana roditeljska samoefikasnost (Coleman i Karraker, 2000), a što su djeca starija smanjuje se stres u roditeljskoj ulozi (Lacković-Grgin, 2011; Kluwer i Johnson, 2007) te se povećava percipirana roditeljska samoefikasnost (Coleman i Karraker, 2000), u ovom

istraživanju takvi nalazi nisu potvrđeni. Međutim, dobiveni rezultati potvrđuju rezultate istraživanja Reić Ercegovac (2011) na hrvatskom uzorku u kojem također nisu utvrđene razlike obzirom na dob i socioekonomski status u roditeljskoj kompetentnosti i zadovoljstvu roditeljstvom. Što se tiče zadovoljstva životom, iako rezultati većine studija upućuju na to kako postoji razlika u zadovoljstvu životom obzirom na obrazovanje (Lučev i Tadinac, 2010; Melin, Fugl-Meyer i Fugl-Meyer, 2003; Fernandes-Ballesteros i sur., 2001), ukupne prihode kućanstva (Lučev i Tadinac, 2008; Kaliterna Lipovčan, Brkljačić i Šakić, 2007; Melin i sur., 2003) i broj djece (Čudina-Obradović i Obradović, 2003) na način da osobe više razine obrazovanja, većih primanja te roditelji dvoje ili više djece iskazuju veće zadovoljstvo životom, u ovom radu razlike nisu potvrđene. Ono oko čega se istraživanja ne slažu jest jesu li zadovoljnije osobe mlađe ili starije životne dobi. Prema Melin i sur. (2003) starije osobe zadovoljnije su životom od mlađih, dok rezultati istraživanja Lučev i Tadinac (2010) upućuju na veće zadovoljstvo životom kod mlađih osoba, a ovom radu utvrđeno je kako su različite dobne skupine jednako zadovoljne životom. To nas dovodi do zaključka kako je odabrani uzorak roditelja poprilično homogen glede sociodemografskih varijabli. Osim toga, raspon dobi sudionika vrlo je uzak i većina sudionika je srednje odrasle dobi, imaju slična primanja i način života te nije iznenađujuće što nisu utvrđene razlike među njima u vidu svih navedenih varijabli. Rodne razlike nisu ispitivane budući da se uzorak sastoji najvećim dijelom od ženskih sudionika, a tek mali postotak čine muškarci.

Nadalje, prema rezultatima ovog istraživanja dob roditelja povezana je s financijskom/materijalnom pomoći od starijih članova obitelji i s ukupnim brojem djece, na način da stariji roditelji imaju više djece i primaju manje financijske pomoći od starijih članova obitelji. Za mladu odraslu dob karakteristično je da osobe tek počinju graditi svoj život i vlastitu obitelj neovisno od svojih roditelja. Stoga je bilo kakva pomoć starijih članova obitelji dobrodošla, a osobito financijska budući da su osim na početku obiteljskog, i na početku profesionalnog odnosno poslovnog života. Obzirom na mlađu dob, razumljivo je da imaju i manji broj djece te da kako stare, tako se i njihova obitelj širi odnosno raste. Također vrlo je vjerojatno da se s porastom dobi razvijaju i napreduju u profesionalnom smislu pa im financijska pomoć više nije toliko potrebna.

Daljnjom analizom utvrđena je razlika među sudionicima različitih ukupnih primanja kućanstva obzirom na materijalnu/financijsku pomoć koju primaju od starijih članova obitelji. Odnosno, sudionici iznadprosječnih prihoda kućanstva primaju manju materijalnu/financijsku pomoć od starijih članova obitelji od onih s prosječnim i ispodprosječnim primanjima. Veća

financijska pomoć starijih članova roditeljima koji imaju manje prihode nije iznenađujući nalaz budući da je njima takva pomoć vjerojatno potrebija od ostalih vrsta pomoći te im olakšava svakodnevni život. S druge strane, većina sudionika spada u skupinu sa prosječnim primanjima kućanstva i iskazuje kako financijska pomoć nije najčešći oblik podrške koji dobivaju od starijih članova već je to najčešće pomoć u čuvanju djece kad su oni na poslu.

Metodološki nedostaci, prijedlozi za buduća istraživanja i praktične implikacije

Kao nedostatke ovog istraživanja svakako treba navesti prigodan način odabira uzorka zbog čega je on izrazito homogen u vidu sociodemografskih varijabli i odrednica posla. Također, pri interpretaciji dobivenih rezultata potrebno je obratiti pažnju i na ograničenja poput neujednačenosti po dobi i spolu odnosno relativno mali broja očeva i uzak raspon dobi sudionika kao i na odabir varijabli odnosno prediktora budući da su oni zajedno objasnili vrlo skroman postotak varijance odrednica doživljaja roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva životom roditelja. Stoga je u narednim istraživanjima potrebno zahvatiti širi skup varijabli, kako osobnih značajki roditelja, tako i varijabli iz obiteljskog, društvenog i poslovnog konteksta. Pored toga, budući da je opravdano pretpostaviti da značajke djeteta i roditelja također mogu moderirati doživljaj roditeljstva i zadovoljstva životom, u narednim bi istraživanjima trebalo uključiti i osobine ličnosti roditelja te značajke djetetova temperamenta. Nadalje, u budućim bi istraživanjima bilo dobro motivirati očeve za sudjelovanje, što bi moglo pružiti vrijedne nalaze o sličnostima ili razlikama u doživljaju roditeljske kompetentnosti i sveukupnom zadovoljstvu životom obzirom na spol roditelja u Hrvatskoj. Također, bilo bi dobro zahvatiti uzorak roditelja koji ne rade na tipičan odnosno klasičan način radi usporedbe u pogledu roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva životom.

Dodatno, sudionici su upitnike ispunjavali kod kuće te je time onemogućena kontrola uvjeta prikupljanja podataka. Uz to, podaci su prikupljeni putem samoprocjena roditelja te postoji mogućnost da su sudionici davali socijalno poželjne odgovore. Također, postoji mogućnost da se stvarna pomoć od starijih članova obitelji razlikuje od procjena roditelja, stoga bi u budućim istraživanjima valjalo koristiti različite vrste i izvore procjene, poput procjene starijih članova obitelji o pomoći koju pružaju srednjoj generaciji. Nadalje, zadovoljstvo životom je u ovom istraživanju ispitivano samo jednom česticom te bi bilo dobro kad bi se u budućim istraživanjima osim ukupnog zadovoljstva životom u obzir uzelo i zadovoljstvo pojedinim domenama života (npr. zadovoljstvo poslom, obiteljskim životom i sl.).

Unatoč navedenim ograničenjima, rezultati ovog istraživanja pružaju neke nove spoznaje o doživljaju roditeljstva i zadovoljstva životom roditelja u Hrvatskoj te imaju praktične implikacije u okviru planiranja programa u svrhu osnaživanja roditelja za adekvatno obnašanje roditeljske uloge. Naime, subjektivni doživljaj roditeljstva u znatnoj mjeri određuje roditeljsko ponašanje pa se mijenjanjem nekih aspekata roditeljstva mogu ostvariti pozitivne promjene u roditeljskom ponašanju, a time i pozitivni učinci na djetetov razvoj i zadovoljstvo životom roditelja. Iako se u ovom istraživanju odrednice posla i socijalna podrška nisu pokazale značajnima za doživljaj roditeljske kompetentnosti i zadovoljstvo životom, prijašnja istraživanja ističu njihovu važnost. Stoga bi se u intervencijskim programima i savjetodavnom radu usmjerenom na roditelje bilo korisno usmjeriti na doživljaj roditeljske kompetentnosti i čimbenike koji su podložni promjenama, poput socijalne podrške i odrednica posla radi poboljšanja kvalitete roditeljstva, ali i života roditelja. Bez obzira na to, rezultati ovog istraživanja ukazali su na ujednačen način rada i slične odrednice radnog mjesta roditelja u Hrvatskoj te skrenuli pozornost na potrebu zahvaćanja uzorka roditelja s fleksibilnijim načinom rada te utvrđivanje eventualnih razlika u doživljaju roditeljske kompetentnosti i zadovoljstva životom u odnosu na uzorak u ovom istraživanju.

Zaključak

Ciljevi istraživanja provedenog na roditeljima u Hrvatskoj bili su ispitati mogu li se individualne razlike u doživljaju roditeljske kompetentnosti, operacionalizirane kao roditeljska samoefikasnost i zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge te zadovoljstvo životom objasniti odrednicama posla, pomoći od starijih članova obitelji te preostale dvije kriterijske varijable na uzorku roditelja djece vrtićke i školske dobi. Rezultati upućuju na nepostojanje razlika u zadovoljstvu roditeljstvom, roditeljskoj efikasnosti i zadovoljstvu životom s obzirom na odrednice posla i pomoć od starijih članova obitelji. Time nije potvrđena hipoteza temeljena na modelu Belskog (1984) o tome da su obilježja konteksta druga najznačajnija odrednica roditeljstva. Kao značajni prediktori zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge pokazali su se roditeljska efikasnost i zadovoljstvo životom. Veća percipirana roditeljska efikasnost te veće zadovoljstvo životom predviđaju ujedno i veće zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge, a postotak varijance zadovoljstva ispunjavanjem roditeljske uloge objašnjen prediktorima iznosi 12.7%. Postotak varijance roditeljske efikasnosti koji je objašnjen zadovoljstvom u roditeljskoj ulozi, zadovoljstvom životom i pomoći starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti je još manji, odnosno samo 9.6%. Značajnim prediktorom roditeljske efikasnosti pokazalo se jedino zadovoljstvo ispunjavanjem roditeljske uloge. Dakle, veće zadovoljstvo u

roditeljskoj ulozi predviđa veću roditeljsku samoefikasnost. Također, utvrđeno je kako nema statistički značajne razlike ni u zadovoljstvu životom obzirom na te iste odrednice. Iako su obzirom na rezultate prethodnih istraživanja razlike bile očekivane, zbog prigodnog načina odabira uzorka koji je rezultirao vrlo homogenom skupinom sudionika, prvotne hipoteze nisu potvrđene. Kao značajni prediktori zadovoljstva životom pokazali su se zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i pomoć od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti. Veće zadovoljstvo u roditeljskoj ulozi i više pomoći od starijih u odvođenju djece na slobodne aktivnosti predviđaju veće zadovoljstvo životom. Iako je postotak objašnjene varijance malen (9.4%), takav rezultat je očekivan uzevši u obzir prethodno utvrđene značajne povezanosti kriterija i prediktora.

Unatoč tome što se ovim istraživanjem odrednice posla i socijalna podrška nisu pokazale značajnima za doživljaj roditeljske kompetentnosti i zadovoljstvo životom, smatraju se važnim odrednicama subjektivnog doživljaja roditeljstva koji u znatnoj mjeri određuje roditeljsko ponašanje. Stoga bi se u intervencijskim programima i savjetodavnom radu usmjerenom na roditelje bilo korisno usmjeriti na doživljaj roditeljske kompetentnosti i čimbenike koji su podložni promjenama, poput socijalne podrške i odrednica posla radi većeg razumijevanja i poboljšanja kvalitete roditeljstva, ali i života roditelja.

Literatura

- Abbey, A., Andrews, F. M., i Halman, L. J. (1994). Psychosocial predictors of life quality: How are they affected by infertility, gender, and parenthood?. *Journal of Family Issues*, 15(2), 253-271.
- Andelković, V., Vidanović, S., i Hedrih, V. (2013). Povezanost percepcije važnosti potreba djece, kvalitete života i obiteljskih te poslovnih uloga. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(2), 297-316.
- Anglely, M., Divney, A., Magriples, U. i Kershaw, T. (2015). Social support, family functioning and parenting competence in adolescent parents. *Maternal and child health journal*, 19(1), 67-73.
- Barker, K. (1993). Changing assumptions and contingent solutions: The costs and benefits of women working full-and part-time. *Sex Roles*, 28(1-2), 47-71.
- Barnett, R. C. i Hyde, J. S. (2001). Women, men, work, and family: An expansionist theory. *American psychologist*, 56(10), 781.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Byers, A. L., Levy, B. R., Allore, H. G., Bruce, M. L. i Kasl, S. V. (2008). When parents matter to their adult children: Filial reliance associated with parents' depressive symptoms. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 63(1), P33-P40.
- Cohen, S. i Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, 98(2), 310.
- Coleman, P. K. i Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24.
- Costa, G., Åkerstedt, T., Nachreiner, F., Baltieri, F., Carvalhais, J., Folkard, S., Frings Dresen, M., Gadbois, C., Gartner, J., Grzech Sukalo, H., Härmä, M., Kandolin, I., Sartori, S. i Silverio, J. (2004). Flexible working hours, health, and well-being in Europe: some considerations from a SALTSA project. *Chronobiology international*, 21(6), 831-844.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2003). Potpora roditeljstvu: Izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
- Delale, E. A. (2011). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihologijske teme*, 20(2), 187-212.
- Demerouti, E., Derks, D., Lieke, L. i Bakker, A. B. (2014). New ways of working: Impact on working conditions, work-family balance, and well-being. In *The impact of ICT on quality of working life* (pp. 123-141). Springer, Dordrecht.
- Despot Lučanin, J., Lučanin, D., Košćec Bjelajac, A. i Delale, E. A. Wellbeing and family engagement of older adults in families exposed to contemporary work conditions // *Book of abstracts XVI European congress of psychology*, European Federation of Psychologists' Associations, Lomonosov Moscow State University, 2-5 Srpanj, 2019. 405 – 406.
- Duxbury, L. E., Higgins, C. A. i Thomas, D. R. (1996). Work and family environments and the adoption of computer-supported supplemental work-at-home. *Journal of Vocational Behavior*, 49(1), 1-23.
- Fernandes-Ballesteros, R., Zamarron, M.D. i Ruiz, A. (2001). The contribution of socio-demographic and psychosocial factors to life satisfaction. *Ageing and Society*, 21: 25-43.
- Gajendran, R. S. i Harrison, D. A. (2007). The good, the bad, and the unknown about telecommuting: Meta-analysis of psychological mediators and individual consequences. *Journal of applied psychology*, 92(6), 1524.

- Tonković Grabovac, M., Lučanin, J. D., Černja, I., i Marković, I. H. Uloga najstarije generacije obitelji u pomoći zaposlenim članovima obitelji: Implikacije na radnu i psihološku dobrobit zaposlenih žena i muškaraca // 24. Dani Ramira i Zorana Bujasa: Knjiga sažetaka / Jelić, Margareta; Tomas, Jasmina (ur.). Zagreb : Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Hrvatsko psihološko društvo, 2019. 182-182 (poster, međunarodna recenzija, sažetak).
- Greenberger, E. i O'neil, R. (1993). Spouse, parent, worker: Role commitments and role-related experiences in the construction of adults' well-being. *Developmental Psychology*, 29(2), 181.
- Hart, C. H., Ladd, G. W. i Burlison, B. R. (1990). Children's expectations of the outcomes of social strategies: Relations with sociometric status and maternal disciplinary styles. *Child development*, 61(1), 127-137.
- Kaliterna Lipovčan, L., Brkljačić, T. i Šakić, V. (2007). Monthly income and subjective well-being of Croatian citizens. *Croatian medical journal*, 48(5), 727.
- Karademas, E. C. (2006). Self-efficacy, social support and well-being: The mediating role of optimism. *Personality and individual differences*, 40(6), 1281-1290.
- Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj roditeljstva očeva i majki adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14(2), 153-168.
- Kessler, R. C. i McRae Jr, J. A. (1982). The effect of wives' employment on the mental health of married men and women. *American Sociological Review*, 216-227.
- Kluwer, E. S. i Johnson, M. D. (2007). Conflict frequency and relationship quality across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1089-1106.
- Lacković-Grgin, K. (2011). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja-Časopis za opća društvena pitanja*, (4), 1063-1083.
- Leutar, Z. i Oršulić, V. (2015). Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju. *Revija za socijalnu politiku*, 22(2), 153-176.
- Lučev, I. i Tadinac, M. (2010). Provjera dvaju modela subjektivne dobrobiti te povezanosti zadovoljstva životom, demografskih varijabli i osobina ličnosti. *Migracijske i etničke teme*, 26(3), 263-296.
- Lučev, I. i Tadinac, M. (2008). Kvaliteta života u Hrvatskoj–povezanost subjektivnih i objektivnih indikatora te temperamenta i demografskih varijabli s osvrtnom na manjinski status. *Migracijske i etničke teme*, 24(1-2), 67-89.
- Matić, I. P., Merkaš, M. i Matijaš, M. (2017, January). The relationship between subjective and objective characteristics of work and parental self-efficacy of working parents. In *1. međunarodni znanstveno-stručni skup Odjela za psihologiju Hrvatskog katoličkog sveučilišta*.
- McLanahan, S. i Adams, J. (1987). Parenthood and psychological well-being. *Annual review of sociology*, 13(1), 237-257.
- Melin R., Fugl-Meyer, K.S. i Fugl-Meyer, A.R. (2003). Life Satisfaction in 18- to 64-year-old Swedes: In Relation To Education, Employment Situation, Health and Physical Activity. *Journal of Rehabilitation Medicine*.
- Milić Babić, M. (2013). Neke odrednice doživljaja roditeljske kompetentnosti u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 154(1-2), 83-102.
- Moen, P. i Yu, Y. (2000). Effective work/life strategies: Working couples, work conditions, gender, and life quality. *Social problems*, 47(3), 291-326.
- Nomaguchi, K. M. i Milkie, M. A. (2003). Costs and rewards of children: The effects of becoming a parent on adults' lives. *Journal of marriage and family*, 65(2), 356-374.

- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2006). Dohodak bračnih partnera kao odrednica bračne kvalitete. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 15(1-2 (81-82)), 117-139.
- Pollmann-Schult, M. (2014). Parenthood and life satisfaction: Why don't children make people happy?. *Journal of Marriage and Family*, 76(2), 319-336.
- Raikes, H. A. i Thompson, R. A. (2005). Efficacy and social support as predictors of parenting stress among families in poverty. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 26(3), 177-190.
- Reić-Ercegovac, I. i Penezić, Z. (2012). Subjektivna dobrobit bračnih partnera prilikom tranzicije u roditeljstvo. *Društvena istraživanja*, 21(2).
- Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 152(2), 267-288.
- Rogers, H. i Matthews, J. (2004). The parenting sense of competence scale: Investigation of the factor structure, reliability, and validity for an Australian sample. *Australian Psychologist*, 39(1), 88-96.
- Sanders, M. R. i Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Child: care, health and development*, 31(1), 65-73.
- Teti, D. M. i Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child development*, 62(5), 918-929.
- Thoits, P. A. (1985). Social support and psychological well-being: Theoretical possibilities. In *Social support: Theory, research and applications* (pp. 51-72). Springer, Dordrecht.
- Turner, R. J. (1981). Social support as a contingency in psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 357-367.
- Umberson, D., Pudrovska, T. i Reczek, C. (2010). Parenthood, childlessness, and well-being: A life course perspective. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 612-629.
- Umberson, D. i Gove, W. R. (1989). Parenthood and psychological well-being: Theory, measurement, and stage in the family life course. *Journal of family issues*, 10(4), 440-462.
- Warde, C. M., Moonesinghe, K., Allen, W. i Gelberg, L. (1999). Marital and parental satisfaction of married physicians with children. *Journal of general internal medicine*, 14(3), 157-165.